

Svampedam.

Lejrskole.

1959.

Peter K. Laursen.

Hold 2

Høst

Rundt om i Danmark kan man se en hel del slotsmure, som visner om en meget solid bygningskunst. En af disse er Kalø slottsmure. Det første Kalø slot blev bygget af Erik Menved i år 1313. Grunden her til var, at der var udbrudt et bondeoprør og for at sikre sig hæmod og mod eventuelle andre oprør, lod kongen nogle slotsgunkler i form af fastninger opføre. Et af dem var Kalø slot. Men da skete der omkr. 1320 noget, som ikke var i godt for Kalø slot. Eriks bror Kristoffer den Anden (Uden Land) blev nemlig konge, og adelen tvang ham til at underskrive en håndfastning, hvori han loede, at han ville nedbryde den befæstede borg, Kalø.

T.
K.
L.
M.
A.

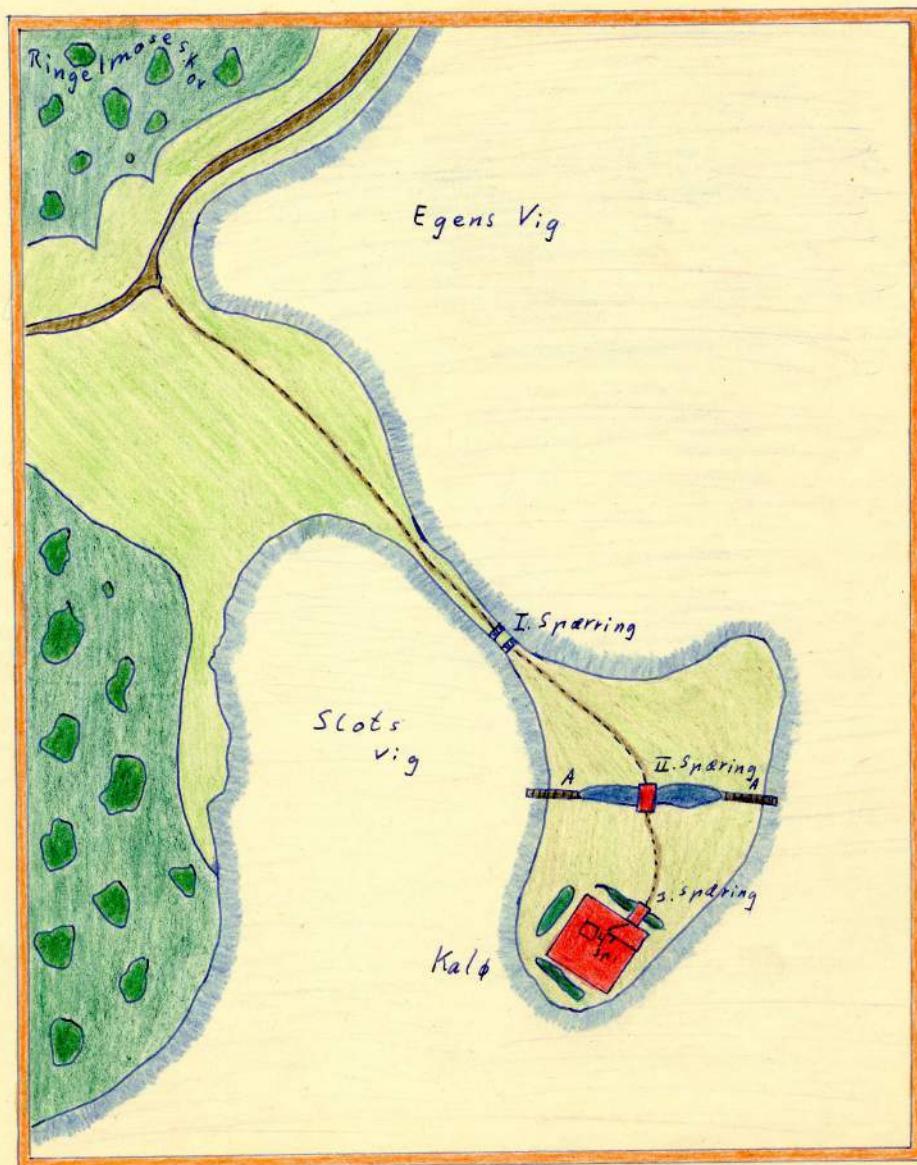
Næste gang vi så hører om Kalø er i 1340, da kong Valdemar Atterdag lod det genopbygge og befæste. Han gjorde det også for at opnå støtsgunkler rundt om i landet, hvor man kunne få beskyttelse mod rigets indre og ydre fjender. Rigets indre fjender var adelen, og landets ydre fjender var Sverige og de nordtyske fynder. Da indførte i 1660 en valdøm, og lensvæsenets opkøser, hvor ved Kalø mistet sin betydning for kongen. Den overlades til Gyldenlöwe og Hahn, som nedbryder den og fører en stor del af stenen til København til brug ved bygningen af Chalottenborg.

Under Christian den Anden sad fra 1518-1519 den senere svenske konge Gustav Vasa fange på Kalø. Han blev bevogted af den kongelige lensmand, Erik Banner. Præsten Søren Quist fra Tøflby var også fange på Kalø i året 1626, og her blev han dømt til døden ved halshugning. Han blev dømt til døden for mord på en af sine ejernesbefolk. Om han var skyldig vides ikke.

Selve borgen er lavet af munkesten. De er anbragt

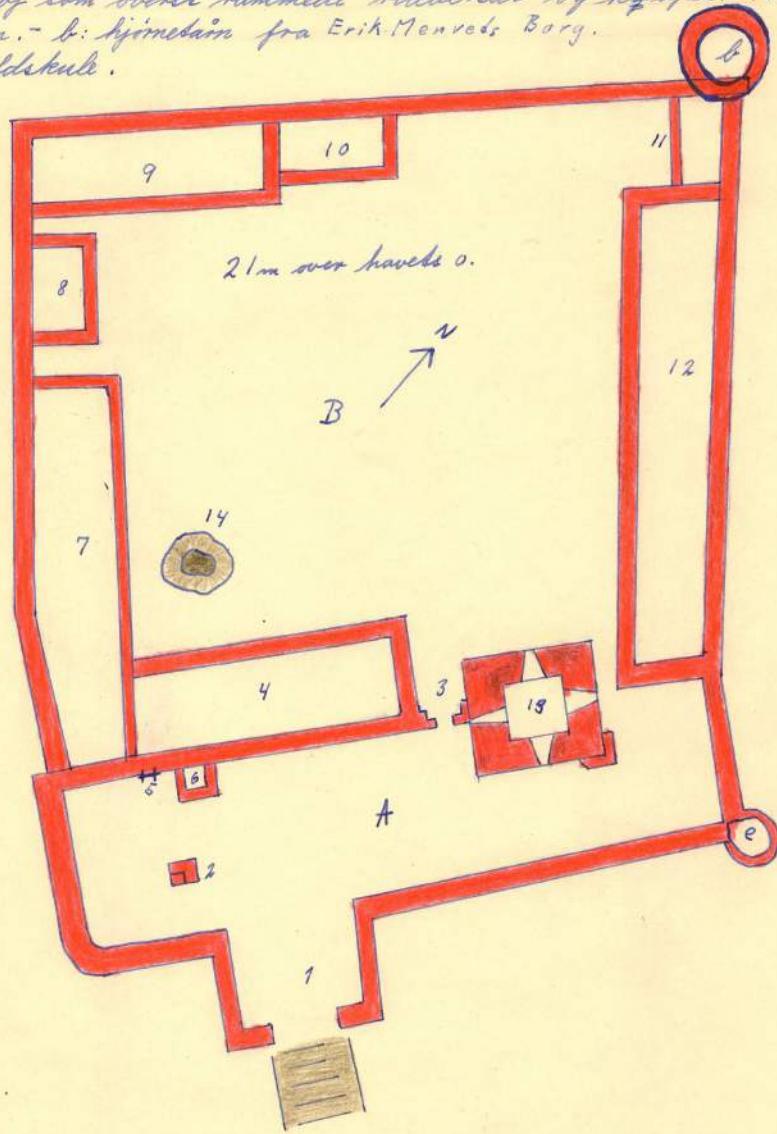
Plan over Kaløhalvøen.

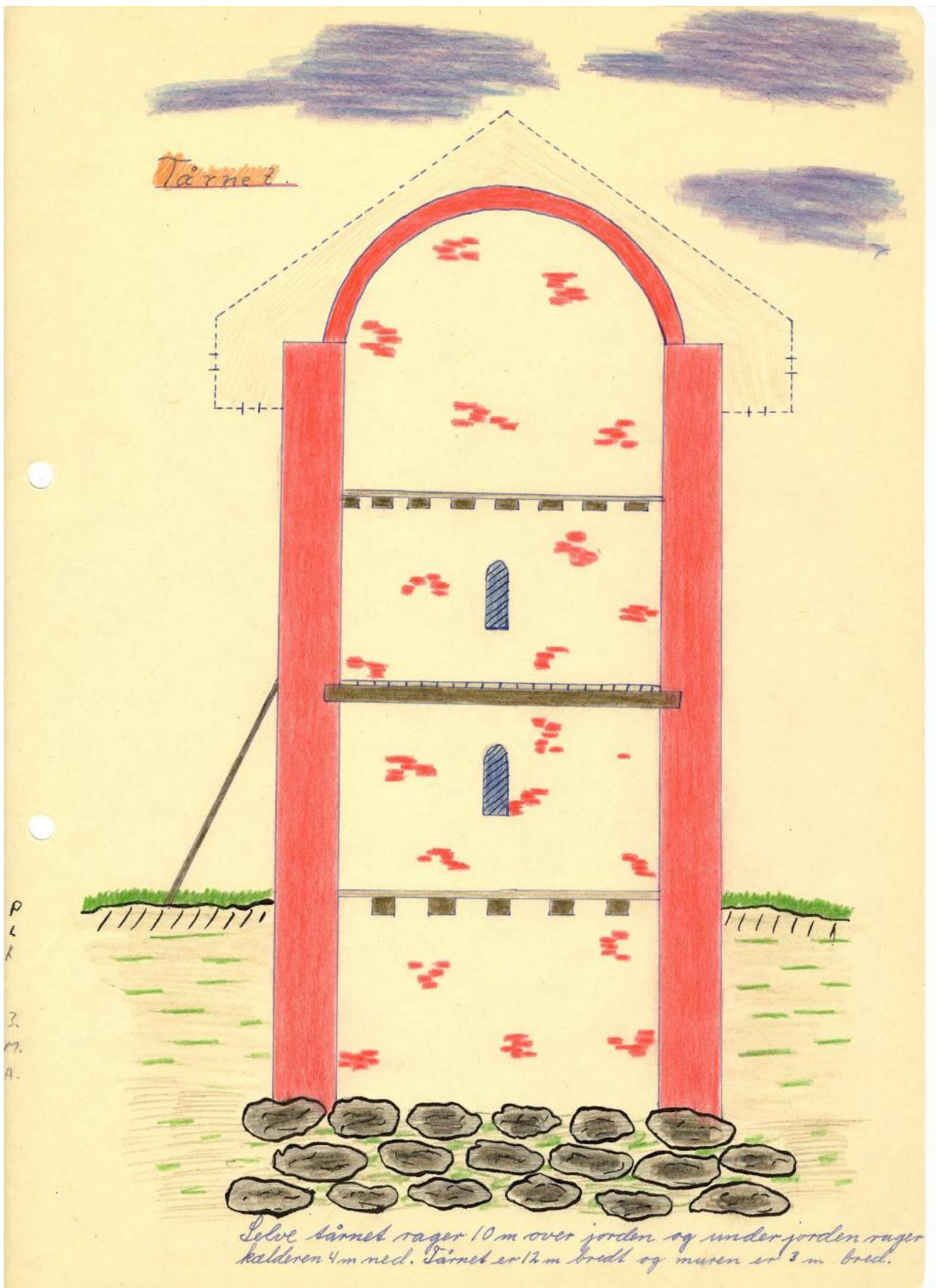
A: Palisader af træ.

Plan af Kalø Slot.

A: forerke ell. vindue gård; (c): runddel ell. lant hjørnelåm. - B: hovedgården. - 1: porthus, overfor indgangsdamningen. - 2: smede-ue. - 3: Portrum. - 4: sydflyjen, over hvilken i sin tid fruensbuen lå. - 5: midlertidig dør, til muret, da borgen var færdig. - 6: kloekskakt. - 7: steges og bygges. - 8: vognskul og smedje. - 9: fundamenter fra bivindingsværkhus. - 10: "skriveværelses". - 11: lille stenhus (?). - 12: den lange vestflyj som overst rummede riddersal og kogspel. - 13: det store hjørnelåm. - b: hjørnelåm fra Erik Menveds Borg. - 14: affaldskule.

som en kæremur med munkeskifte, nemlig to lobere og en binder. Blaustæuel, som borgen hviler på, ligger ca. 21 m over havets overflade. Her oppe fra er der en særlig god udsigt. Overalt i horisonlen kan man se historiske minder, såsom graahøje, og det er ligesom Hals' slotruin ligger i bunden af en dal, hvis sider er oldtideminder. Hvis man er heldig, kan man også se til Aarhus; men kun derved er vejen er godt.

Grunden til, at man har fredet og restaureret området, er, at man gerne vil vane om de ting man vil nære om gamle dage, og her er jo netop noget, der særligt er værd at vane om, nemlig ruinerne af Hals' slotruin.

Myrelandet ved „Svampedam“.

Den slags myrer, der lever ved „Svampedam“, er de røde skovmyrer. De bygger deres huer på solrige steder i granskove. Tuen kan blive indtil 1,80 m i højden og 18 m i omkreds, og den laves af grønne og småkviste; det inde er killet sammen med jord. Fra tuens overflade fører talrige små åbnninger ind til et kompliceret gangsystem, der kan strække sig indtil 1 m ned i jorden. Et antal myreveje strøler ud i alle retninger fra tuen, og de kan blive indtil 150 m lange og 2 m brede. Om dagen er der en vældig trafik til og fra tuen. De myrer, som søger mod tuen, medbringer byggematerialer og føde, som de afleverer, hvorpå de søger omkendels bort. Det myresamfund er de fleste „indbyggere“ arbejdere (vingeløse golde hummer); men der findes ^{ca} 100 drønninger og et stort antal hanter, og i alt kan der være 1 million myrer (1'000'000).

P.
K.
L.

3.
M.
H.

Ved „Svampedam“ er der mange skovmyretuer; men vi bestæftiger os kun med de 5 slimod huer, hvorefter viser. De myrer, som søger bort fra „Hovedvejen“, søger hen til træer og planter. Oppe i træerne „malker“ de bladlusene, og neden for træet samler de skål af høgler, som en spalte eller f. eks. et egen har sabb. Fra planterne hjemlader de frø med myrebrið: et olikholdigt, hvitt vedhæng, der bl. a. findes hos frø af viol og lønke-ypot.

Ved forsøget med vindene viste det sig, at der på et minut passerede 25 ved 1. vind, 50 ved 2. vind og 45 ved 3. vind. Ved vind 1 var myren 60 sek. om at tilbagelægge 1 m, og ved vind 2 tog det 50 sek., og ved vind 3 tog det 45 sek. Trafikken er højst i nærheden af tuen. Hastigheden er størst i solen, hvorimod man ved at følge en myre, der bærer på noget, kan man komme til en hue, hvorimod man ved at følge en myre, som ikke bærer på noget, er sikker på at komme langt bort fra tuen. Myrene hjælper

P.
K.
L.
J.
M.
A.

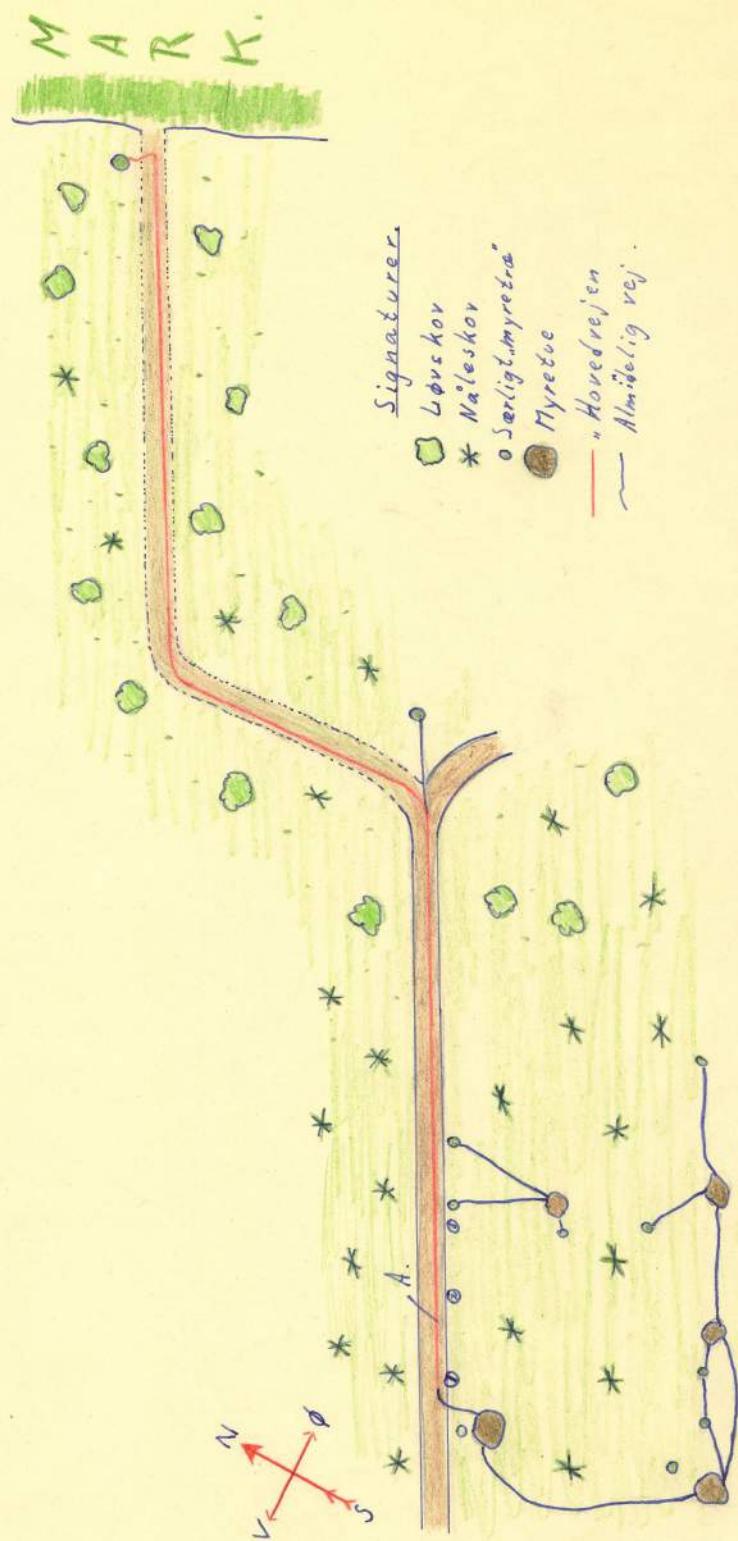
Kart over myrebyerne

A: er hovedvejen sommer 1/2 m lang og ca 50 cm bred.

Ø: Her passerede 2 myrer på 1 min.

Ø: " " 50 " " " "

Ø: " " 45 " " " "

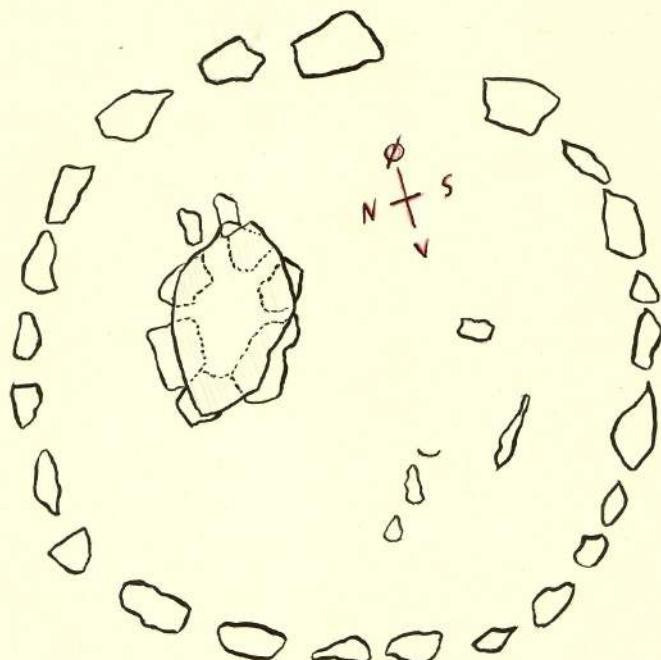

Posekær stenhus.

I den ældste stenalder, som varede fra 8000 - 3000 f. Kr., begravede man de døde i eller ved siden af køkkenmader, som bestod af østervæller og andet affald. Men da skete der i den yngre stenalder, som varede fra 3000 - 1500 f. Kr., en stor forandring med menneskene i Danmark. Befolkningen blev nemlig mere fastboende, og de begyndte at dyrke jorden. De dyrkede bl. a. byg og hørse. I den periode fik folk også en meget stærk familiefølelse, og man begyndte at begrave folk i stendysser. Den første form for stendysse var runddysser. Den bestod af 4 sidessten, som var anbragt i et rektangel. Men den 4. sidessten var noget mindre end de andre, så den store overligger kun hvilede på 3 sten, som var anbragt skråt indefter, da de så bedre kunne bære vægten af overliggeren.

Når man så begravede først gang i dyssen, og det skele om morgenen, så puslede man den døde ind af hullet mellem overliggeren og den 4. sten, tilsammen med føde og våben. Hullet vendte om øst, og man sørgede for, at den dødes hovede vendte mod øst, så den opgående sole stråler først ramte det værdifuldsom "af mennesket". Når så den døde var begravet, dækede man hele højten til på nærmeste overliggeren, som man af og til brugte som alder, og på overliggeren var der ofte indhugget gudelegn. Dette, og så det med begravelsen af den døde med hovedet mod øst, kan vi se os, at de var soldyrkere. Når hele gravkammeret var fyldt med døde, karede man også jord over overliggeren og satte en række sten op omkring hele højten, som så blev et indvietsted.

Posekar stenhus.

Nogle Mål!

Diameteren af runddyssen = 14 m. Overliggeren vejer ca 15 ton.

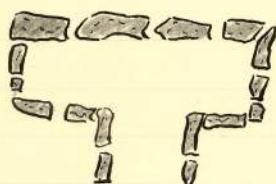
Indre mål: højde = 1,75 m, bredde = 1,65 m, længde = 2,20 m.

Efterhånden gik man dog over til at lave gravkamrene større; de fik 5 og senere 6 og flere sidesten og en rigtig indgang. Nogle dysser fik også flere kamre og en oval ring af sten om sig. De kaldes langdysser.

Den sidste form, men også den, der kunne rumme flest døde, var jætestuen. Den er bygget af mange sidesten i et rektangel med mange overliggere og indgang fra den lange side, og de indeholder mest stormandsstænger. Men i bronzealderen forsvandt familiegravene, og man begyndte at bgrave folk i enkelgrave. De folk, som blev begravet i gravhøjene, var hun de rige, som havde råd til det. Jætestuerne og kamrehøjene førte megen overbra med sig.

Af gravhøjenes placering kan man se, hvad folk den gang levede af. De var fiskere og jagtere og drev landbrug.

En sådan velbevaret gravhøj er Rosekransenhuse, som det, ~~det~~ jeg her har skrevet, er bygget over.

Grundplan af jætestue.